

Sambucus (Bez)

čeleď: Sambucaceae

Roste v mírné, tak tropické částí severní i jižní polokoule v podobě keře nebo malého stromu. Listy jsou zpeřené s 5 - 9 lístky (méně častěji 3 - 11). Každý lístek je 5 - 30cm dlouhý a má pilovité okraje. Kvete ve vrcholících bílými nebo krémovými květy v pozdním létě. Plodem je modročerná bobule (občas žlutá nebo bílá). Semena roznášejí ptáci ve svém trusu. Existuje vnitrodruhový taxon:

- 'Serenade' - výška do 2,5m, šířka do 1,5m; větve v mládí růžovočervené, později žlutozelené a na podzim růžovofialové

Vyhovují mu okraje lesů, rumišť, paseky, vlhké půdy bohaté na živiny neutrálního nebo mírně kyselého pH.

Množí se semeny nebo řízkováním.

Sambucus adnata

synonyma: *S. gautschii*, *S. schweriniana*

oblasti: Himálaj, V Asie

Pochází z Himálaje a východní Asie.

Sambucus africana

oblasti: Afrika

Sambucus australasica

synonyma: *Tripetelus australasicus*

oblasti: Nová Guinea, V Asie

Pochází z Nové Guineje a východní Austrálie.

Sambucus australis

synonyma: *S. pentagynia*

oblasti: V Jižní Amerika

Pochází z teplých částí východu Jižní Ameriky.

Sambucus callicarpa

oblasti: Z Severní Amerika

Pochází ze západního pobřeží Severní Ameriky.

Sambucus canadensis

synonyma: *Aralia sololensis*, *S. bipinnata*, *S. canadensis* subsp. *laciniata*, *S. canadensis* var. *laciniata*, *S. canadensis* var. *oreopola*, *S. canadensis* var. *submollis*, *S. intermedia* var. *insularis*, *S. mexicana*, *S. mexicana* var. *bipinnata*, *S. nigra* subsp. *canadensis*, *S. nigra* var. *canadensis*, *S. oreopola*, *S. simpsonii*

oblasti: Alabama, Arizona, Arkansas, Connecticut, Delaware, Florida, Georgia, Illinois, Indiana, Iowa, Jižní Dakota, Jižní Karolína, Kalifornie, Kansas, Kentucky, Kolorado, Louisiana, Maine, Manitoba, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, New Hampshire, New Jersey, New York, Nové Mexiko, Nové Skotsko, Nový Brunšvik, Ohio, Oklahoma, Ontario, Panama, Pennsylvania, Quebec, Rhode Island, Severní Dakota, Severní Karolína, Tennessee, Texas, Vermont, Virginie, Wisconsin, Wyoming, Západní Virginie

Pochází z východu Severní Ameriky a sahá až po Panamu. Dorůstá výšky 3m. Listy jsou opadavé a zpeřené. Na každém z nich se nachází 5 - 9 lístků dlouhých 10cm a širokých 5cm. Existují vnitrodruhové taxony:

- 'Aurea' - žlutý list, výška 4m
- 'Maxima' - zelený list, výška 6m
- 'Plumosa Aurea'

Sambucus cerulea

synonyma: *S. caerulea*, *S. glauca*

oblasti: Z Severní Amerika

Pochází ze západu Severní Ameriky.

Sambucus chinensis

oblasti: V Asie

Pochází z východní Asie.

Sambucus ebulus (Bez chebdí)

synonyma: *Ebulum humile*, *S. humilis*

oblasti: Albánie, Alžírsko, Andalusie, Arménie, Ázerbájdžán, Baleáry, Belgie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Francie, Gruzie, Írán, Irsko, Itálie, Izrael, JV Asie, JZ Rusko, Katalánsko, Korsika, Kosovo, Kréta, Kypr, Libanon, Lucembursko, Maďarsko, Maroko, Moldávie, Německo, New Jersey, New York, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Quebec, Rakousko, Řecko, Rumunsko, Sardínie, Sicílie, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Sýrie, Švédsko, Švýcarsko, Tunisko, Turecko, Velká Británie, Z Rusko

Roste ve střední a jižní Evropě, severozápadní Africe a jihovýchodní Asii. Patří mezi bylinné trvalky. Dorůstá výšky 0,5 - 2m. Palisty jsou lupenité. Listy jsou lichozpeřené tvořené (5 -) 7 - 11ti lístky, dlouhé 15 - 30cm, vlastní lístky jsou dlouhé 4 - 17cm a široké 1,3 - 5cm. Lodyha má červené zbarvení a rýhovaný povrch, větví se pouze na konci, kde vyrůstají i květy ve vrcholcích a vlastní

květy mají v průměru 6 - 9mm. Plodem je kulovitá peckovice velikosti 2,5 - 4mm. Celá rostlina je jedovatá!

Vyhovují jí vlhké půdy bohaté na živiny na okrajích lesů, křovinatých strání, vinice, rumišťě, okraje cest, atp.

Množí se dělením oddenků.

Sambucus gaudichaudiana

oblasti: JV Austrálie

Pochází z jihovýchodu Austrálie.

Sambucus javanica

synonyma: *Ebulum chinensis*, *S. argyi*, *S. chinensis*, *S. chinensis* var. *formosana*, *S. formosana*, *S. formosana* var. *arborescens*, *S. henriana*, *S. hookeri*, *S. javanica* subsp. *chinensis*, *S. javanica* var. *argyi*

oblasti: Jáva

Pochází z jihovýchodní Asie.

Sambucus lanceolata

synonyma: *S. maderensis*, *S. nigra* subsp. *maderensis*

oblasti: Makaronésie

Pochází z Madeiry.

Sambucus latipinna

oblasti: JV Sibiř, Korea, S Asie

Pochází z Koreje a jihovýchodní Sibiře.

Sambucus melanocarpa

oblasti: Alberta, Arizona, Britská Kolumbie, Idaho, Jižní Dakota, Kalifornie, Kolorado, Montana, Nevada, Nové Mexiko, Oregon, Utah, Washington, Wyoming

Pochází ze západu Severní Ameriky. Dorůstá výšky 3 - 4m.

Sambucus mexicana

oblasti: Mexiko, Střední Amerika

Pochází z Mexika a střední Ameriky.

Sambucus microbotrys

oblasti: Kalifornie

Pochází z hor jihozápadu Severní Ameriky.

Sambucus nigra (Bez černý)

synonyma: *S. graveolens*, *S. nigra* f. *pendula*

oblasti: Alabama, Andalusie, Arizona, Arkansas, Britská Kolumbie, Connecticut, Česká republika, Delaware, Florida, Georgia, Havajské ostrovy, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Írán, Irsko, Itálie, Jižní Amerika, Jižní Dakota, Jižní Karolína, Kalifornie, Kansas, Katalánsko, Kavkaz, Kentucky, Kolorado, Louisiana, Maine, Malá Asie (Anatolie), Manitoba, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Německo, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New York, Nové Mexiko, Nové Skotsko, Nový Brunšvik, Ohio, Oklahoma, Ontario, Oregon, Pennsylvania, Polsko, Portoriko, Quebec, Rhode Island, S Afrika, Severní Dakota, Severní Karolína, Švýcarsko, Tennessee, Texas, Utah, Vermont, Virginie, Washington, Wisconsin, Wyoming, Z Sibiř, Západní Virginie

Pochází z Evropy, severní Afriky a západní Asie. Patří mezi opadavé keře nebo stromy. Bez prořezávání dokáže dorůst do výšky 4 - 6 (i 10)m, šířky 8m, s kulovitou korunou tvořenou obvykle více kmeny. Větve jsou prohnuté do oblouku směrem vzhůru. Dřevo je však velmi křehké, dřevina bílá nebo mírně nažloutlá, borka šedohnědá, hluboce brázditá. Listy jsou dlouhé až 30cm, lichozpeřené s (3 -) 5 - 7 lístky o délce (2,5 -) 4 - 12cm, šířce 2,5 - 7cm, mají vejčitý špičatý tvar, pilový okrajem a výraznou žilnatinu. Vydávají příjemné aroma. Kvete na konci léta krémově bílými nebo nažloutlými květy v širokém chocholíku o průměru 6 - 10cm. Kulaté jedlé černé plody na červených stopkách patří mezi peckovice, jsou tmavě fialové až černé a v průměru dosahují 3 - 5mm. Každá obsahuje 5 malých pecek. Používá se v lékařství. Existují vnitrodruhové taxony:

- 'Albida' - rozložitý až převislý habitus; květenství husté a velké; plody bílé
- 'Aurea' - rozložitý habitus; listy ostře pilovité a žluté; květenství husté, střední až velké; plody černé
- 'Balada'
- 'Black Beauty' - listy růžovofialové
- 'Black Lace'
- 'Black Tower' - sloupovitý habitus; listy růžovofialové
- 'Bohatka'
- 'Dana' - vzpřímený až rozložitý habitus; květenství střední až velké; plody černé
- 'Gerda' - vzpřímený až rozložitý habitus; listy růžově fialové; květenství velké, růžové; plody černé
- 'Guincho Purple'
- 'Haschberg' - rozložitý habitus; květenství velké; plody černé
- 'Heidegg 13'
- 'Laciniata' - zpeřený list, výška 0,5m
- 'Linearis'
- 'Madeleine' - rozložitý habitus; květenství střední; plody černé
- 'Madonna'
- 'Mammut'
- 'Marginata'
- 'Matěj' - vzpřímený habitus; květenství střední; plody černé
- 'Sambo'

- 'Sambu'
- 'Samdal' - rozložitý habitus; květenství velké; plody růžově fialové
- 'Purpurea' - mladé červené listy, výška 5m
- 'Pygmy' - zelený list, výška 0,5m
- 'Red Holy' - listy růžovofialové
- 'Samil'
- 'Thundercloud'

Vyhovují mu okraje lesů, vlhké půdy bohaté na dusík, okraje cest, křovinaté stráně, atp. s vápenitou i kyselou půdou na plném slunci nebo polostínu.

Sambucus orbiculata

Sambucus palmensis

synonyma: *S. nigra* subsp. *palmensis*

oblasti: Makaronésie

Pochází z Kanárských ostrovů.

Sambucus peruviana

oblasti: Kostarika, Panama, Peru

Pochází ze severozápadu Jižní Ameriky, ale také z Kostariky a Panamy.

Sambucus pubens

synonyma: *S. racemosa* f. *pubens*, *S. racemosa* subsp. *pubens*, *S. racemosa* var. *pubens*

oblasti: S Severní Amerika

Pochází ze severu Severní Ameriky.

Sambucus racemosa (Bez červený)

oblasti: Alberta, Aljaška, Alpy, Apeniny, Arizona, Britská Kolumbie, Connecticut, Česká republika, Francie, Georgia, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Jižní Dakota, Kalifornie, Katalánsko, Kentucky, Kolorado, Maine, Manitoba, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Missouri, Montana, Německo, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New York, Newfoundland, Nové Mexiko, Nové Skotsko, Nový Brunšvik, Ohio, Ontario, Oregon, Pennsylvania, Polsko, Pyreneje, Quebec, Řecko, Rhode Island, Saskatchewan, Severní Dakota, Severní Karolína, SZ Asie, Švýcarsko, Tennessee, Utah, Vermont, Virginie, Washington, Wisconsin, Wyoming, Yukon, Západní Virginie

Pochází ze severní Evropy a severozápadní Asie. Roste v metlovitém habitu. Dorůstá výšky 1 - 3 (i 4)m. Barva kmene je hnědočerná, hladká a lesklá. Větve bývají ve spodní části prutovité. Dřeň je světlá, rezavá, červená až skořicově hnědá. Pupeny jsou úplně zakryté šupinami. Listy jsou vstřícné, lichozpeřené obvykle s 5ti lístky s jemně zubatým okrajem a elipsovitém tvarem, podobají se B. černému. Kvete nažloutlými až nazelenalými květy ve vzpřímených vejčitých latách. Plodem je

kulatá bobule červené barvy. Existují vnitrodruhové taxony:

- var. aureocarpa
- var. laciniata
- 'Plumosa Aurea' - zpeřený žlutý list, výška až 2m
- 'Sutherland Golden' - zpeřený zelenožlutý list

Vyhovují mu listnaté nebo jehličnaté lesy, paseky a jiná vlhčí místa bohatá na živiny v nejlépe kyselé půdě. Je mrazuvzdorný.

Sambucus sibirica

synonyma: *S. buergeriana* f. *cordifoliata*, *S. buergeriana* var. *miquelii*, *S. racemosa* subsp. *sibirica*, *S. williamsii* var. *miquelii*

oblasti: Altaj, Kazachstán

Sambucus sieboldiana

synonyma: *S. racemosa* var. *sieboldiana*

oblasti: Japonsko, Korea

Pochází z Japonska a Koreje. Existuje vnitrodruhový taxon:

- 'Laciniata Aurea'

Sambucus simpsonii

oblasti: JV USA

Pochází z jihovýchodu USA.

Sambucus tigranii

oblasti: JZ Asie

Pochází z hor jihozápadní Asie.

Sambucus velutina

oblasti: Arizona, Britská Kolumbie, Idaho, Kalifornie, Kolorado, Montana, Nevada, Nové Mexiko, Oregon, Texas, Utah, Washington, Wyoming

Pochází z jihozápadu Severní Ameriky.

Sambucus wightiana

Sambucus williamsii

synonyma: *S. barbinervis*, *S. buergeriana*, *S. foetidissima*, *S. foetidissima* f. *flava*, *S. junnanica*, *S. latipinna* var. *pendula*, *S. manshurica*, *S. peninsularis*, *S. potaninii*, *S. racemosa* subsp. *manshurica*, *S. sieboldiana* var. *buergeriana*

oblasti: SV Asie

Pochází ze severovýchodu Asie.

Další informace:

<http://botanika.wendys.cz/kytky/K372.php>

<http://bylinky.abecedazdravi.cz/bez-cerny-sambucus-nigra>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Bez_%C4%8Dern%C3%BD

http://hobby.idnes.cz/bez-cerny-sambucus-nigra-08w-/herbar.asp?c=A081130_183655_herbar_lud

<http://www.botany.cz/cs/sambucus-nigra/>

<http://www.celostnimedicina.cz/bez-cerny-sambucus-nigra.htm>

<http://www.garten.cz/a/cz/2659-sambucus-nigra-bez-cerny/>

<http://www.priroda.cz/lexikon.php?detail=816>

<https://www.rostliny.net/>